
COMORI FOLCLORICE ROMÂNEȘTI: VEȘMÂNTUL LOR FIRESC

Dumitru Apetri

Institutul de Filologie Română „Bogdan P.-Hasdeu”

Rezumat: În articolul *Comori folclorice românești: veșmântul lor firesc*, autorul abordează problema reeditării în grafie latină a trei colecții de opere folclorice care au apărut în ultimele trei decenii ale secolului trecut sub egida Academiei de Științe a Moldovei. E vorba despre colecția academică în 16 volume, serialul „Mărgăritare” în 15 unități editoriale și o serie în 4 culegeri voluminoase. Primele 3 volume din ultima serie conțin creație populară verbală din 3 zone basarabene, al patrulea (singurul în grafie latină) cuprinde folclor din Bucovina. Colecțiile nominalizate reprezintă valori folclorice de neprețuit. Însă, pentru tinerii români de azi și pentru cei ce vor veni, accesul la acest tezaur folcloric este extrem de redus din cauza veșmântului rusesc. Autorul consideră că a reedita această zestre verbală în grafie latină e un deziderat spiritual, o datorie testamentară a culturii românești actuale.

Cuvinte-cheie: comori folclorice, valori artistice, colecție, reeditare, grafie latină.

Summary: In the article *Romanian Folklore Treasures: Their Natural Wear*, the author addresses the issue of reprinting in Latin script three collections of folk works that appeared in the last three decades of the last century under the auspices of the Academy of Sciences of Moldova. It is about the academic collection in 16 volumes, the series “Pearls” in 15 editorial units and a series in 4 voluminous collections. The first 3 volumes of the last series contain verbal folk creation from 3 Bessarabian areas, the fourth (the only one in Latin spelling) includes folklore from Bucovina. The nominated collections represent invaluable folk values. However, for today’s young Romanians and for those who will come, the access to this folk treasure is extremely reduced because of the Russian wear. The author considers that to re-edit this verbal dowry in Latin spelling is a spiritual desideratum, a testamentary duty of the current Romanian culture.

Keywords: folk treasures, artistic values, collection, reissue, Latin script.

În scrierea sa *Casă pentru Badea Mior*, Ion Druță a constatat un adevăr, care poate doar să bucure neamul românesc și să-i trezească sentimente înălțătoare de mândrie. Domnia sa a mărturisit: „Suntem poate unicul popor în lume, la care operele folclorice rămân net superioare ca măiestrie, ca adâncime, ca seninătate, straturilor de cultură modernă. Astăzi, pe bună dreptate, în orice colț al lumii, cu orice prilej de manifestare, când e vorba să prezentăm firea neamului într-o formulă cât mai scurtă și cât mai cuprinzătoare, se recurge la folclor. La Doine. La Balade. La *Miorița*. Ele sunt cea de-a doua stemă a republicii. Cel de-al doilea drapel al nostru.”⁵⁸

---

58 Ion Druță. *Ora jefirii*. Chișinău, Edit. „Cartea Moldovei”, 1998, p. 160

Nu-i o simplă întâmplare faptul, credem noi, că dintre cele patru Mituri fundamentale ale spiritualității românești (*Traian și Dochia* – mitul genezei, *Miorița* – mitul existenței pastorale care-i încununat de calificativele *Mărgăritar al liricii populare*, *Cea mai frumoasă epopee pastorală din lume* (Alec Russo), *Meșterul Manole* – mitul estetic, *Zburătorul* de Ion Heliade Rădulescu – mitul erotic) trei sunt de obârșie folclorică.

Conștientizând marea valoare a creației populare verbale, Academia de Științe a Moldovei a editat, între ani 1971 – 1993, trei colecții de opere folclorice. Dintre realizările Secției umanistice a Academiei, anume aceasta e opera ce ar putea să opună rezistență solidă timpului.

Prima e ediția academică în 16 volume care dispune de escorta cuvenită: studii introductive, comentarii științifice, liste bibliografice și de abrevieri, glosare, rezumate, note asupra ediției, unde era necesar – aranjamente pe note, imagini fotografice etc. La acestea se adaugă executarea poligrafică de nivel elevat, coperta tare și, pentru unele unități, supra-coperta. La baza aranjării materiei din acest solid corpus editorial a stat principiul genurial și de specie. Pentru a nu încărca rândurile ce urmează cu informații de diversă natură, ne vom limita la reproducerea denumirii volumelor în ordinea apariției lor.

În anii '70, la editura „Știința”, au ieșit de sub tipar zece volume: *Poezia lirică populară*, *Poezia populară a obiceiurilor calendarice*, *Legende, tradiții și povestiri orale moldovenești*, *Balada populară*, *Povești fantastice*, *Cântece populare de dragoste*, *Strigături, amintiri și scrisori versificate*, *Folclorul copiilor*, *Folclorul obiceiurilor de familie și Snoave și anecdote*. În prima jumătate a anilor '80, colecția respectivă a fost completată cu următoarele șase unități: *Povești nuvelistice*, *Ghicitori*, *Teatrul popular*, *Proverbe și zicători*, *Cântece revoluționare și sovietice*, *Eposul eroic*. Deși a fost gândit ca o carte independentă, volumul *Folclor păstoresc* a apărut la intervalul de opt ani după cea de a 16-a unitate editorială a colecției.

La elaborarea acestor comori folclorice și-au dat concursul colaboratorii științifici de la Chișinău: Grigore Botezatu, Ion D. Ciobanu, Nicolae Băieșu, Sergiu Moraru, Efim Junghietu, Victor Cirimpei, Andrei Hâncu, Gheorghe Spătaru, Iulian Filip, Ion Buruiană, la unele volume contribuind și Victor Gațac – cercetător științific la Academia de Științe a URSS.

În anii '80, la editura chișinăueană „Literatura artistică”, a apărut serialul „Mărgăritare” ce însumează 15 volume destinate cititorului de masă. E cazul să pomenim aici de o componentă importantă cum este tirajul. E bine că unitățile din prima colecție au un tiraj care

variază între 1100 și 6000 și ceva de exemplare și că volumele din a doua colecție indică cifre mult mai mari: s-a purces de la 35 000 și s-a ajuns la 8000.

Elegantele volume din cea de a doua achiziție folclorică poartă următoarele titluri: *Cine-a zis Doinu-doina... (doine și cântece lirice)*, *Auzit-am din bătrâni (legende moldovenești)*, *Soarele și luna (balade)*, *La poale de codru verde (cântece de protest, istorice și revoluționare)*, *De-a mijatca (din folclorul copiilor)*, *Lumea o face, lumea o desface (ghicitori populare moldovenești)*, *Primiți „Căluțul?” (teatrul popular)*, *De n-ar fi, nu s-ar povesti (povești)*, *Apele mici fac râurile mari (proverbe și zicători)*, *Să trăiți, să-nfloriți (din poezia obiceiurilor calendarice)*, *Cântec nou răsună-n sate (cântece populare de viață nouă)*, *Ace pentru cojoace (glume, anecdote, snoave)*, *Așa joacă pe la noi (strigături)*, *Plugul de aur (parabole și povești nuvelistice)* și *Toma Alimoș (cântece epico-eroice)*. Elaborarea acestei colecții, de asemenea, datorează, cu mici excepții, folcloriștilor și etnologilor nominalizați deja, dar, la apariția ei, au contribuit consistent și unii dintre scriitori.

Pentru a spori substanțial atractivitatea acestei colecții, în procesul de pregătire pentru publicare, au fost atrași mai mulți scriitori cu deosebită reputație. În Colegiul de redacție figurează George Meniuc, la scrierea prefețelor și-au dat concursul același George Meniuc, Gheorghe Vodă, Ion C. Ciobanu, Pavel Boțu, Ion Vatamanu, Anatol Ciocanu și Tudor Paladi. Procesul de ilustrare a fost realizat de cunoscuți pictori și graficieni, precum: Isai Cârmu, Gheorghe Vrabie, Filimon Hămuraru, Boris Brânzei, Mihail Bacinschi, Gheorghe Guzun, Valentin Caciurovschi și Doina Cojocar.

Concomitent cu punerea în circulație a comorilor folclorice prin mijlocirea celor două colecții, autorii au inițiat încă un serial alcătuit din mostre de creație populară zămislită în-

tr-un șir de zone geografice. Astfel, între anii 1973 și 1989, la editura „Știința” din Chișinău, sunt publicate volumele *Folclor din părțile Codrilor*, *Folclor din nordul Moldovei*, *Folclor din stepa Bălților*, *Folclor din Bugeac*, *Folclor din câmpia Sorocii*, iar în 1993 apare *Folclor din țara Fagilor* (edit. „Hyperion”), care au fost urmate de ediția în 2 volume *Folclor românesc de la est de Nistru, de Buc, din nordul Caucazului* (vol. 1 în 2007, vol. 2 în 2009, Chișinău, Tipografia Centrală). E îmbucurător faptul că ultimele trei volume din această colecție dispun de veșmântul lor firesc – grafia latină.

Caracterul plurigenurial al materiei din primele trei tomuri a impus o prezență mai numeroasă de persoane printre alcătuitori, colectivitatea selecției și a studiilor introductive, dar tot acest fapt a determinat și o evidentă viziune profesionistă asupra compartimentelor. Ultimul volum se deosebește de celelalte prin faptul că în grupul de alcătuitori, pe lângă basarabeni, figurează și bucovinenii Grigore Bostan, Vasile Chiseliță și Dumitru Covalciuc, și prin prezența unei prefețe inspirate – „Izvoare ale tămăduirii” – semnată de poetul Arcadie Suceveanu, studiul introductiv fiind elaborat de o singură persoană – savantul și scriitorul bucovinean Gr. Bostan.

În prefață se constată: „Această carte putea fi subintitulată în egală măsură: „O istorie a sufletului românesc, Crestomația dorului, Antologia dragostei și a suferinței, Cartea supraviețuirii, Manual de lacrimă și neuitare... Creațiile populare cuprinse în ea oglindesc cu fidelitate evoluția istorică, puterea de gândire și simțire, zbulciumul și aspirațiile, întreaga „Golgotă” a neamului românesc așezat de veacuri la Poalele Carpaților, pe albia râurilor Sirețel, Siretul mic, Siret și Prut” (p. 3). Indiscutabil, aceste constatări pot fi atribuite, întregului tezaur folcloric românesc, indiferent de timpul creării lui, de sursele de inspirație și de spațiul geografic.

Determinativul *tezaur* pentru fenome-

nul folclor nu e întâmplător, întrucât această comoară spirituală constituie, după Alecu Russo, *arhiva popoarelor*. Nu mai pomenesc aici de poezia populară, pe care autorul poemului „Cântare României” o considera cea mai originală de pe malurile Dunării. La această arhivă de neprețuit, la aceste incomparabile mărgăritare artistice, cu alte cuvinte – la aceste uimitoare frumuseți trebuie să aibă acces liber și neconținut generațiile de azi ale românilor și toate celelalte care vor urma.

Pentru tinerii români de azi și pentru cei ce vor veni, accesul la aceste colecții de folclor, la care ne-am referit cât se poate de succint, este însă extrem de redus. Cauza – veșmântul lor rusesc, care derutează la orice pas cititorul instruit prin intermediul alfabetului latin. Odinioară, o bibliotecară mi-a mărturisit cu îngrijorare că liceenii de azi refuză să citească lucrări în limba română tipărite cu litere chirilice, oricât de valoroase ar fi ele. Ei spun – și, desigur, au dreptate – că acestea îi induc în eroare, adică îi canalizează neconținut spre greșeli de ordin ortografic. Convingerea noastră este că e o datorie sacră pentru întreg spațiul spiritual românesc republicarea, cu grafie latină, a acestui tezaur.

Acum doi ani, criticul literar, eseistul și editorul Eugen Lungu a menționat într-un interviu valoarea strălucită a colecției de folclor în mai multe volume editată de Academia de Științe din Moldova, pomenind, și despre pseudofolclorul socialist, de comentariile „de clasă”, care totuși nu au putut diminua potențialul creațiilor autentice. Concomitent, interviuatul și-a exprimat opinia că „realizarea unui proiect similar, de o asemenea anvergură, eșalonat pe mai mulți ani, este astăzi o himeră”.⁵⁹

Vorba e că pe dirijorii ideologici din republică, aflați în funcție pe timpul elaborării colecțiilor nominalizate, nu-i interesa folclorul

59 Nicolae Busuioc, *Oglinzile Cetății. Dialoguri de ieri și de azi (Iași-Chișinău)*, Editura Junimea, Iași, Editura Știința, Chișinău, 2018, p. 249–250

---

autentic, ci artificiile proletcultiste. Cum dădeau de o năstrușnicie, precum „Munca în colhoz ne-a adus trai norocos”, acestora le înfloreau sufletul, iar dacă întâlneau realista zicere „La colhoz, pe dealul mare, cine fură acela are” li se aprindea ființa, înghițeau neconținut noduri grele și amare. Anume din această cauză cel de-al 17-lea volum, intitulat *Cântece istorice*, alcătuit de folcloristul și etnologul Victor Gațac, a rămas în manuscris.

Desigur, reeditarea colecțiilor trebuie înfăptuită cu atenție, la modul profesionist. Știm că în perioada sovietică au fost comise falsuri și pe făgașul folclorului, dar, nu se mai poate ca această *a doua stemă a republicii*, acest *al doilea drapel al nostru*, aceste *izvoare ale tămăduirii* sufletului și a ființei noastre să rămână în continuare în strai chirilic.

Închei acest articol citându-l pe maestrul Ion Druță. În eseul „Păstori ai cuvintelor frumoase,” cu subtitul „Din povața lui Onache

Cărăbuș către nepotul său Tudorică”, se spune: „Străbunii ne-au lăsat moștenire [...] o seamă de cuvinte nemaipomenit de frumoase și patima de-a le păstori. Verbul este unica, nestemata noastră avere. În zilele mari și-n zilele de cumpănă el, Verbul, ne va ajuta să rămânem în picioare, să ne păstrăm fața și duhul, credința și neamul.”⁶⁰ Deci, să revigorăm povața ce se impune ca testament. Rămânerea acestui tezaur în veșmânt lingvistic străin îl plasează în situația de *comoară în adâncuri înfundată*.

P.-S. Mă cuprinde o adâncă tristețe, când mă gândesc că această opțiune a întregului nostru neam (am în vedere dorința arzătoare și necesitatea ca folclorul nostru să circule în firescul veșmânt latin), în condițiile tulburi de azi, ar putea să nu fie luată în seamă, ca multe alte chestiuni de ordin spiritual, dar nu ne rămâne decât să ne înarmăm cu răbdare și speranță.

---

60 Ion Druță. *Singurătatea duhului*. București, Edit. Academiei Române, 2015, p. 803-804